

אלימות באינטרנט מול אלימות פנים-אל-פנים בקרב בני נוער

דורית אולניק-שמש

האוניברסיטה הפתוחה
doritol@openu.ac.il

טלי היימן

האוניברסיטה הפתוחה
talihe@openu.ac.il

תמר טרבלוס

האוניברסיטה הפתוחה
tamartarablus@gmail.com

Cyber-Bullying vs. Face to Face Bullying among Adolescents

Tamar Tarablus

The Open University of Israel

Tali Heiman

The Open University of Israel

Dorit Olenik-Shemesh

The Open University of Israel

Abstract

A comparison between face to face bullying and cyber bullying was conducted in this study. For this purpose 3 sub groups were examined: The victims, the bullies and the bystanders. A total of 458 junior-high students from the 7th grade comprised the sample and filled out a questionnaire. Our results illustrate that more teenagers are involved in face to face bullying than in cyber bullying; however, there is a significant amount of teenagers who are involved in cyber bullying. Moreover, the teenagers who are involved in cyber-bullying are usually involved in face to face bullying as well. It seems that boundaries don't really exist between cyber world and the real world.

Keywords: cyber bullies, cyber victims, cyber bystanders.

תקציר

מטרת המחקר הייתה לבחון מאפיינים של אלימות פנים-אל-פנים ואלימות ברשת, והקשר בין מאפיינים אלה בקרב 458 תלמידים בכתות ז' בחטיבות ביניים במרכז הארץ. הנתונים נאספו באמצעות שאלונים שהועברו לתלמידים בכיתותיהם. ההשוואה בין אלימות ברשת לאלימות פנים-אל-פנים נעשתה באמצעות בדיקה של תפקידי הקורבן, תוקף ועד באלימות פנים-אל-פנים ואלימות ברשת. הממצאים מצביעים על מספר גדול יותר של תלמידים המעורבים באלימות פנים-אל-פנים מאשר ברשת. נמצא קשר חיובי מובהק בין תלמידים שנפלו קורבן לאלימות ברשת ותלמידים שנפלו קורבן לאלימות מחוץ לרשת. וכן, בין הבריונים ברשת לבין בריונים מחוץ לרשת. לממצאי המחקר חשיבות במניעה והתמודדות עם אלימות ברשת.

מילות מפתח: אלימות ברשת, קורבנות ברשת, עדים לאלימות ברשת.

אלימות ברשת

מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון הבדלים בין אלימות פנים-אל-פנים ואלימות ברשת. אלימות ברשת (Cyber-bullying) מוגדרת כפעילות תוקפנית, מכוונת וגלויה שמטרתה לפגוע באדם אחר באמצעות האינטרנט ובאמצעי תקשורת נוספים (Smith, et al. 2006; Ybarra & Mitchell, 2004). האוכלוסייה המעורבת באופן פעיל או סביל במעשי האלימות ברשת כוללת שלושה 'משתתפים': בריונים (התוקפים), קורבנות ועדים. הבריונים יוזמים ומפעילים את מעשי האלימות, הקורבנות נפגעים והעדים חווים את המעשים מהצד באמצעות צפייה במסרים הנשלחים (הצפייה יכולה להיות באמצעות נוכחות בחדרי צ'אט או פורומים). בשנים האחרונות האלימות ברשת החלה להיות נפוצה, נגישה לאוכלוסיות שונות ונמצאה במגמת עליה (Nicol & Fleming, 2010).

הגדרה של אלימות ברשת

אלימות ברשת (Cyber-bullying) מוגדרת כפעילות תוקפנית, מכוונת וגלויה שמטרתה לפגוע באדם אחר באמצעות האינטרנט ובאמצעי תקשורת נוספים (Smith et al. 2008; Ybarra & Mitchell, 2004). הגדרת האלימות ברשת מתייחסת לשלושה קריטריונים מרכזיים: 1. פעולות שנעשות ברשת בכוונה לפגוע (על ידי התוקף) ונתפסות כפוגעות (על ידי הקורבן). 2. דפוס של הישנות או חזרה על הפעולה. 3. מעשה האלימות מתבצע במסגרת יחסים בלתי שוויוניים שבהם לאחד הצדדים יש יתרון על פני הצד השני. כלומר אם באלימות פנים-אל-פנים, לתוקף יש יתרון פיסי, הרי שבאלימות ברשת, היתרון יכול להיות ידע טכנולוגי.

אלימות פנים-אל-פנים מול אלימות ברשת

חוקרים העוסקים באלימות ברשת מרבים לערוך השוואות בין אלימות פנים-אל-פנים לבין אלימות ברשת. באלימות פנים-אל-פנים התוקף שואב לרוב את כוחו מיתרון פיסי או ממעמדו החברתי. באלימות ברשת כוחו של התוקף נובע לרוב, מיכולתו לשלוט במדיה האלקטרונית ולהשתמש בה לצורכי הטרדה ברשת (Patchin & Hinduja, 2006). בנוסף, ברשת - התוקף יכול להישאר אנונימי, וכך לפעול מבלי להיחשף ולבצע מעשים פוגעים ומשפילים, אשר בעימות פנים מול פנים יתכן והיה נמנע מהם. השימוש באינטרנט לצורכי הטרדה יכול להיעשות ללא קושי בעזרת הקלדה בלבד. מחקרים מראים שהאנונימיות היא מרכיב מכריע במעורבות ברשת (Tokunaga, 2010). מרבית המורים וההורים נתפסים בעיני בני הנוער כבעלי סמכות אכיפה באלימות פנים-אל-פנים בלבד (Hinduja & Patchin, 2007).

הקורבן ברשת

מחקרים מראים שתלמידים, שנפלו קורבן לאלימות ברשת, נוטים לעיתים רחוקות לדווח על כך למבוגר, בעיקר בשל תחושת מבוכה והשפלה. תלמידים רבים חשים שמבוגרים לא יכולים לעזור להם, לא יאמינו להם, או שאינם מבינים בטכנולוגיה האינטרנט, וחוששים כי בעקבות דיווחם ישללו מהם את הגלישה באינטרנט (Campbell, 2007). לאלימות באינטרנט השלכות פסיכולוגיות, חברתיות ורגשיות, שלעתים מועצמות בהשוואה להשלכות של אלימות פנים-אל-פנים (Patchin & Hinduja, 2006). קורבנות של אלימות מקוונת עלולים לחוות ירידה בהערכה עצמית, דיכאון, כעס, הימנעות מסיטואציות חברתיות ואפילו נטייה להתאבדויות (Willard, Patchin & Hinduja, 2006; Ybarra & Mitchel, 2004; 2005).

התוקף ברשת

בניגוד לאלימות המתרחשת פנים מול פנים ומעמידה את הבריונים במעמד של קבוצה חזקה יותר-פיסית וחברתית, הבריונים ברשת יכולים להיות חלשים יותר מבחינה פיסית (Strom & Strom, 2005). הבריונים ברשת יכולים להתחבא מאחורי אנונימיות הרשת באמצעות שמות בדויים. בעוד שבתחום בית הספר ניתן לזהות את הבריונים בעזרת הקורבנות שבהם הם פוגעים, הרי שברשת קשה מאד לעקוב אחריהם (Strom & Strom, 2005). הבריונים לא תמיד רואים את קורבנותיהם פנים מול פנים, ולא תמיד מודעים למידת הפגיעה שהם גרמו לקורבנותיהם. עובדה זו מקטינה את רמת הפחד מלהיתפס ולהיענש, מפחיתה את תחושת החרטה או החמלה כלפי הקורבנות, מקטינה לקיחת אחריות על מעשיהם, ועלולה להעצים את האלימות ברשת (Kowalski & Limber, 2007).

העד ברשת

העדים לאלימות מקוונת נמצאים ברשת ורואים את המסרים הנשלחים, בעוד שבאלימות פנים-אל-פנים העדים צופים פיסית במעשי האלימות. כמות העדים יכולה להיות עצומה ואינה ניתנת להערכה מדויקת אם בכלל (Smith et al., 2008). לעתים העדים נוטלים חלק פעיל במעשה האלימות, מעבירים את המסרים, או מגיבים 'מאחורי הקלעים'. לרוב, העדים מאופיינים בחשיפה גבוהה ללחץ קבוצתי, מושפעים מהתוקפים ורוצים להיות מוערכים בעיניהם ולהשתייך לקבוצה החזקה (Druck & Kaplowitz, 2005; Twemlow, Fonagy & Sacco, 2004).

הבדלים בין המינים

בעוד שבאלימות פנים-אל-פנים, בניים מעורבים יותר מבנות במעשי האלימות, באלימות עקיפה כמו הטרדות והתעללות פסיכולוגית יש יותר מעורבות של בנות. באלימות ברשת, שהיא סוג של אלימות

עקיפה, לבנות הייתה רמת מעורבות דומה לבנים (Hinduja & Patchin, 2008). החוקרים לא מצאו קשר בין מגדר לאלימות ברשת, למרות שבאלימות פנים-אל-פנים יש שכיחות גבוהה יותר של בנים הן בקורבנות והן באלימות (Tokunaga, 2010).

לסיכום, הספרות המחקרית מצביעה על קשר בין אלימות ברשת לאלימות פנים-אל-פנים. מטרת המחקר הנוכחי לתאר את דפוסי האלימות ברשת בקרב בני הנוער, ולהשוות בין אלימות וקורבנות ברשת ומחוץ לרשת. בנוסף תיבחן התופעה של עדים לאלימות ברשת על מאפייניה הייחודיים.

השערות המחקר

1. שוער כי רמת השימושיות ברשת של המשתתפים אשר חוו אלימות ברשת תהיה גבוהה מרמת השימושיות ברשת של המשתתפים אשר לא חוו אלימות ברשת.
2. שוער כי יימצא דמיון בין אלימות פנים-אל-פנים לאלימות ברשת: המעורבים באלימות ברשת יהיו מעורבים גם באלימות פנים-אל-פנים (תוקף, קורבן, עד).
3. שוער כי מספר העדים לאלימות ברשת יהיה גדול ממספר המעורבים באלימות ברשת (קורבן או תוקף). בנוסף, מצופה כי מרבית העדים לאלימות ברשת יהיו פסיביים ולא יפעלו לעצירתה.
4. שוער כי ימצא קשר בין מגדר למעורבות באלימות ברשת (כקורבן או כתוקף); מחקרים על אלימות הראו שבנים נוטים להיות תוקפים בעוד שבנות נוטות להיות קורבנות (Li, 2006).
5. היות ושכיחות האלימות ברשת נמצאה גבוהה במחקרים שונים, ודווח שקל יותר להתעלל בזולת באמצעות הרשת (Nicol & Fleming, 2010), שוער כי גם בארץ יהיו יותר מקרים של אלימות ברשת לעומת אלימות פנים-אל-פנים.

בנוסף, נבחנה במחקר תפישת המשתתפים את האלימות ברשת לעומת אלימות מחוץ לרשת. באופן ספציפי, נשאלו המשתתפים על תפיסתם את מידת הנזק מאלימות ברשת לעומת הנזק לאלימות מחוץ לרשת כמו גם את תפישתם לגבי אפשרויות מניעת האלימות ברשת.

שיטה

אוכלוסיית המחקר והליך

המחקר כלל 458 תלמידים מ-2 חטיבות ביניים במרכז הארץ. התלמידים נדגמו מכיתות ז' בגילים 13-14. מחקרים קודמים מראים שהאלימות ברשת מגיעה לשיאה בכיתות ז'-ט' (Beale & Hall, 2005; Druck & Kaplowitz, 2007). לאחר קבלת האישורים מהמדען הראשי וממנהלי חטיבות הביניים, נשלח מכתב להורי התלמידים על מנת לקבל את אישורם לביצוע המחקר בכיתות. התלמידים שהשתתפו במחקר התבקשו למלא את שאלון במסגרת שיעור בכיתתם, תוך שמירת אנונימיות מלאה.

כלי המחקר

שאלון שימוש באינטרנט ואלימות באינטרנט (Cyberbullying Questionnaire- Smith et al., 2006). תרגום ועיבוד לעברית: טרבלוס, אולניק-שמש והיימן (2009) – שאלון זה כולל 22 פריטים המחולקים לתת נושאים: 1. מידע כללי על השימוש באינטרנט. 2. השוואה בין אלימות פנים-אל-פנים לאלימות באינטרנט. 3. מידע על מעורבות באינטרנט בתפקיד "עד" למעשי אלימות בכלל או אלימות ברשת. 4. התנסות בחשיפה לאלימות פיסית ולאלימות ברשת. השאלון תורגם מאנגלית לעברית ולאחר מכן תורגם חזרה לאנגלית על ידי 3 שופטים. במהימנות בין שופטים הגיעו להתאמה של 85%-90%. לשאלון תוקף מבנה ותוקף מבחין (Smith, et al., 2006) והמהימנות אלפא קרונבאך = 0.83.

תוצאות

הקשר בין מידת השימושיות באינטרנט ואלימות ברשת

כדי לבדוק את מידת השימושיות באינטרנט של המשתתפים נתבקשו הנבדקים לציין את מספר יישומי האינטרנט בהם הם עושים שימוש: גלישה באתרים, כתיבת ציטים, שימוש בדואר אלקטרוני, שימוש באינטרנט לצורכי ביצוע מטלות בית הספר, הורדת קבצי מוסיקה וסרטים

ומשחקים ברשת. טבלה 1 מציגה "מדד השימושיות ברשת" המתבסס על מספר יישומי האינטרנט שהמשתתפים סימנו. ככול שהמשתתף הצהיר על יותר יישומים, כך עלה מדד השימושיות שלו.

טבלה 1. מדד השימושיות ברשת (על פי כמות השימוש ביישומי האינטרנט השונים)

משתנה	מספר יישומי	
	האינטרנט שבשימוש הפרט	N=458
מדד שימושיות ברשת	1	1
	2	5
	3	13
	4	38
	5	88
	6	274
	7	39

מטבלה 1 ניתן לראות שרוב המשתתפים (כ-60%) הצהירו שהם משתמשים בשישה יישומי אינטרנט שונים, כלומר "זכו" למדד שימושיות גבוה ברשת.

כדי לבדוק האם קיים הבדל בין המשתתפים שחוו אלימות ברשת לאלו שלא חוו אלימות ברשת במדד השימושיות, נערך מבחן t (t-test) למדגמים בלתי תלויים, $t = 2.09, df = 448, p < .05$. נמצא הבדל מובהק (הממוצעים היו 11.1 לאלו שחוו אלימות ברשת ו-9.6 לאלו שלא חוו אלימות ברשת). רמת השימושיות של המשתתפים שחוו אלימות ברשת, הייתה גבוהה מזו של המשתתפים שלא חוו אלימות ברשת. כלומר, המשתמשים ביותר יישומים הם אלה אשר חוו אלימות. לא נמצא הבדל בין המשתתפים שחוו אלימות מחוץ לרשת לאלו שחוו אלימות ברשת מבחינת שימושיות ברשת ($t = 1.6, df = 453, p > .1$).

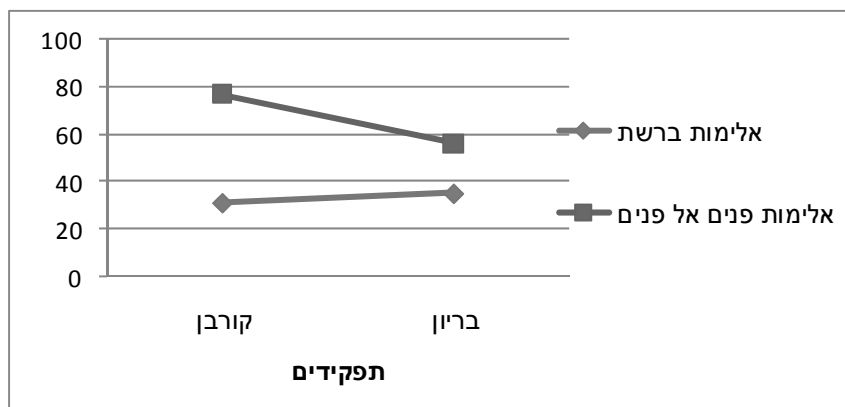
השוואה בין אלימות באינטרנט לאלימות פנים-אל-פנים

בבדיקת התפלגות הקורבנות והבריונים ברשת ומחוץ לרשת (טבלה 2) עולה כי מתוך כלל המשתתפים שנפלו קורבן לאלימות כלשהי (24.1%), מרביתם נפלו קורבן לאלימות מחוץ לרשת (17.2%), וחלקם (6.9%) היו קורבנות לאלימות ברשת. בבדיקת הקשר בין קורבנות ברשת לבין קורבנות מחוץ לרשת, נמצא מתאם חיובי מובהק, בין קורבנות מחוץ לרשת לבין קורבנות ברשת ($r = .20, p < .001, n = 458$). כלומר, תלמידים הנופלים קורבן לאלימות ברשת הם גם אלו הנופלים קורבן לאלימות פנים-אל-פנים. בנוסף נמצא שאחוז הבריונים שלקחו חלק באלימות מחוץ לרשת (12.5%) גדול יותר מאחוז הבריונים שלקחו חלק באלימות ברשת (7.8%). כמו כן, נמצא מתאם חיובי ומובהק בין אלימות ברשת לאלימות מחוץ לרשת ($r = .24, p < .001, n = 447$). ממצאים אלו תומכים בהשערה השנייה כי המעורבים באלימות ברשת מעורבים גם באלימות מחוץ לרשת.

טבלה 2. השוואה בין מספר הקורבנות והבריונים ברשת ומחוץ לרשת

משתנה	N	%
חוו קורבנות פנים-אל-פנים	77	17.2
חוו קורבנות ברשת	31	6.9
לא היו קורבנות	319	71
חוו אלימות פנים-אל-פנים	56	12.5
חוו אלימות ברשת	35	7.8

תרשים 1 מציג את מספר המעורבים באלימות מחוץ לרשת לעומת מספר המעורבים באלימות ברשת.

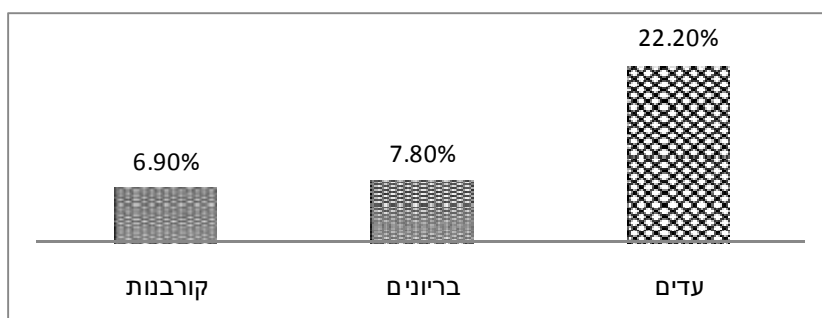

תרשים 1. השוואה בין מספר הקורבנות והבריונים ברשת ומחוץ לרשת

מהתרשים נראה שמספר המעורבים באלימות מחוץ לרשת גבוה ממספר המעורבים באלימות ברשת. בעוד שבאלימות מחוץ לרשת מספר הקורבנות גדול ממספר הבריונים, ברשת קיים מצב הפוך, בו מספר הבריונים גבוה ממספר הקורבנות.

השוואה בין הקבוצות השונות המעורבות באלימות ברשת

תרשים 2 מציג את ההתפלגות בין אחוז הקורבנות, הבריונים והעדים הנוטלים חלק באלימות ברשת. נמצא כי אחוז העדים לאלימות ברשת גבוה באופן ניכר (22.2% לעומת 7.8% ו-6.9% מאחוז הבריונים והקורבנות ברשת. עוד נמצא שאחוז הבריונים גבוה במקצת מאחוז הקורבנות (7.8% לעומת 6.9%).

תרשים 2. השוואה בין אחוז המשתתפים שלקחו חלק באלימות ברשת (קורבנות, בריונים, עדים)

תפיסת המשתתפים את האלימות באינטרנט

1. תפיסת הנזק מאלימות

מרבית המשתתפים ציינו שאלימות ברשת פוגעת באותה מידה כמו אלימות פנים-אל-פנים או פחות; 202 תלמידים (44.1%) טענו שהיא פוגעת באותה מידה כמו אלימות פנים-אל-פנים; 181 (39.5%) טענו שהיא פוגעת פחות מאלימות פנים-אל-פנים ו-69 (15.1%) טענו שאלימות ברשת פוגעת יותר מאלימות פנים-אל-פנים. במבחן t בין מדד השפעה לרעה של האלימות על הקורבן ברשת לבין הקורבן באלימות פנים-אל-פנים, נמצא כי בעיני התלמידים, לאלימות פנים-אל-פנים השפעה יותר מזיקה על הקורבן לעומת אלימות ברשת, $t(457) = 6.71, p < .00$ (ממוצע 5.78 עבור אלימות פנים-אל-פנים ו-5.04 עבור אלימות ברשת).

2. מניעת אלימות ברשת

התלמידים נשאלו מהי הדרך הטובה ביותר לעצור את האלימות ברשת. התפלגות תשובותיהם מוצגת בטבלה 3.

טבלה 3. התפלגות תשובות המשתתפים לגבי הדרכים לעצירת האלימות ברשת

המשתנים	N=458	%
לחסום הודעות	261	57.0
לספר למישהו כמו הורה או מורה	146	31.9
להתעלם	133	29.0
לדווח למשטרה	115	25.1
לשנות את כתובת המייל או הטלפון	76	16.6
לתעד את המייל הפוגעני	56	12.2
להשיב "מלחמה" ברשת	40	8.7
לבקש מהבריונים להפסיק	27	5.9
אחר	13	2.8

מתשובות המשתתפים עולה כי מרביתם (57%) חושבים שהדרך הטובה ביותר לעצור את האלימות ברשת היא באמצעות חסימת הודעות, 31.9% סברו שכדאי לספר להורה או מורה ומיעוטם (5.9%) סברו שכדאי לבקש מהבריונים להפסיק.

הבדלים בין המינים

בבדיקת הבדלים בין המינים במעורבות באלימות ברשת (טבלה 4) נמצא כי בקרב הקורבנות ברשת מספר הבנות (43) כמעט כפול ממספר הבנים (23). בקרב הבריונים המצב הפוך: מספר הבנים (22) הוא כמעט כפול ממספר הבנות. בקרב העדים היחס בין בנים לבנות דומה (52 בנים מול 47 בנות).

טבלה 4. היחס בין בנים לבנות בקרב המעורבים באלימות ברשת

משתנה	זכר		נקבה	
	N	%	N	%
קורבן	23	34.8	43	65.2
תוקף	22	62.9	13	37.1
עד	52	52.5	47	47.5

דיון

במחקר הנוכחי נבדק הקשר בין אלימות ברשת לבין אלימות פנים-אל-פנים, בניסיון לעמוד על הדומה והשונה ביניהן. ממצאי המחקר נראה כי דפוסי האלימות ברשת דומים במידה רבה לדפוסי האלימות מחוץ לרשת. ברוב המקרים הקורבנות ברשת הם גם קורבנות לאלימות מחוץ לרשת וכך גם לגבי הבריונים והעדים. ממצאים אלו עולים בקנה אחד עם ממצאי מחקרים קודמים ותומכים במסקנה שכיום הגבולות בין העולם האמיתי לעולם הווירטואלי מיטשטשים ומה שקורה ברשת יכול לגלוש לחיים מחוץ לרשת ולהיפך (Sommers, 2008). האלימות שמתחילה בבית הספר ממשיכה גם בבית באמצעות הרשת. לכן, אותם האוכלוסיות (קורבנות, בריונים ועדים) יהיו מעורבים גם באלימות פנים-אל-פנים וגם ברשת. אמנם ממצאי המחקר מראים שאחוז המעורבים באלימות פנים-אל-פנים גבוה מאחוז המעורבים באלימות ברשת, אך נראה שיש עליה גוברת והולכת של מעורבות באלימות ברשת (Patchin & Hinduja, 2006; Tokunaga, 2010). הסיבות לכך יכולות לנבוע מהתכונות המאפיינות את הסביבה הטכנולוגית: האנונימיות. רוב קורבנות האלימות ברשת אינם יודעים מיהם הבריונים שתקפו אותם בעוד שבאלימות פנים-אל-פנים הקורבן יכול לזהות בבירור מיהם תוקפיו. סיבה נוספת יתכן וקשורה לאי נראות (invisibility) של הקורבן. ברשת התוקף לא רואה את הסבל שהוא גורם לקורבן והתורם להגברת אפקט הדיס-אינהיביציה אשר מוביל להתנהגות אגרסיבית ומשוחררת יותר (Cowie, 2000).

באשר להבדלים בין המינים, נמצא כי בקרב הקורבנות ברשת יש יותר בנות ואילו בקרב הבריונים ברשת יש יותר בנים. הסבר לכך יכול לנבוע מהקשר שנמצא במחקר בין אלימות פנים-אל-פנים ואלימות ברשת. באלימות פנים-אל-פנים הוכח שקיים הבדל בין בנים ובנות הנובע בעיקר מהיתרון הפיסי של הבנים (Li, 2006). ממצאי המחקר עולה כי ישנה חפיפה בין האוכלוסייה המעורבת

באלימות פנים-אל-פנים לאוכלוסייה המעורבת באלימות ברשת. ניכר שאם בעבר קורבנות אלימות פנים-אל-פנים יכלו להרגיש בטוחים ומוגנים בביתם הרי שבעידן האינטרנט, הבריונים יכולים להמשיך את מעשיהם גם מחוץ לשעות הלימודים וליצור מצב של מצוקה רגשית וחברתית אצל הקורבנות בכל מקום. זהו מחקר חלוץ בתחומו בישראל וחשוב שמחקרי המשך יבחנו את תופעת האלימות ברשת בקרב אוכלוסיות תלמידים נוספות מרמות חברתיות שונות ושכבות גיל שונות.

מקורות

- Beale, A.V., & Hall, K.R., (2007). Cyberbullying: What schools administrators and parents can do? *The Clearing House*, 81, 8-12.
- Campbell, M. A., (2007). Cyber bullying and young people: Treatment principles not simplistic advice, retrieved (8.6.10) from <http://eprints.qut.edu.au/14903/1/14903.pdf>
- Cowie, H., (2000). Bystanding or standing by: Gender issues in coping with bullying in English schools. *Aggressive Behavior*, 26, 85-97.
- Druck, K., & Kaplowitz, M. (2005). Setting up a no-bully zone. *Virginia Journal of Education*, 98, 11-13.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2007). Offline consequences of online victimization: School violence and delinquency. *Journal of School Violence*, 6, 89-112.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29, 129-156.
- Kowalski, R.M. & Limber, SP. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41, 22-30.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *Schools Psychology International*, 27, 157-170.
- Nicol, A. & Fleming, M. J. (2010). "i h8 u": The influence of normative beliefs and hostile response selection in predicting adolescents' mobile phone aggression—A pilot study. *Journal of School Violence*, 9, 212 - 231.
- Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard. A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4, 148-169.
- Smith, P. K., Mahdavi, J. Carvalho, M., & Tippett, N. (2006). An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying. Research Brief, retrieved (8.6.10) from <http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/RBX03-06.pdf>
- Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 376-385.
- Sommers, M. (2008). *The Dangers of Online Predators- Cyber Citizenship and Cyber Safety*, New York: Rosen Publishing Group Inc.
- Strom, P.S., & Strom, R.D. (2005). When teens turn cyberbullies. *Educational Forum*, 70, 21- 36.
- Tokunaga, R.S., (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research. *Computers in Human Behavior*, 26, 277-287.
- Twemlow, S.W., Fonagy, P., & Sacco, F.C. (2004). The role of the bystander in the social architecture of bullying and violence in schools and communities. *Youth violence: Scientific approaches to prevention*, 1036, 215-232.
- Willard, N. (2005). Educator's guide to cyberbullying addressing the harm caused by online social cruelty, retrieved (12.2.09) from http://www.asdk12.org/MiddleLink/AVB/bully_topics/EducatorsGuide_Cyberbullying.pdf
- Ybarra, M.L., & Mitchell, K.J. (2004). Online aggressor/ targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of child Psychology and Psychiatry*, 45, 1308-1316.